

АНТИВОЄННИЙ РОМАН Е. М. РЕМАРКА «ТРИ ТОВАРИШІ»

Русева К.

Війна... Як і в багатьох романах Еріха Марії Ремарка, саме ця тема є провідною. Саме це страшне слово звучить на устах у письменника. Адже, однією з найбільших трагедій була, є і залишається війна. Якою не була б вона за кількістю жертв чи масштабами руйнувань, вона все одно відлунюється тяжким болем у людських душах. Саме про біль втрат, про відчай людей розповідав читачам письменник. Він, як ніхто інший розумів усю сутність, усі проблеми війни, яка є трагічною як для переможених, так і для переможців: і ті й інші виходять з неї духовно знівеченими.

Вагому частину творчості Ремарка становлять твори про трагедію «втраченого покоління» (покоління молодих людей, які стали жертвами безглуздої Першої світової війни): «На Західному фронті без змін», «Повернення », «Три товариші», «Чорний обеліск». Такі романи митця , як « Життя у позику» , «Ніч у Лісабоні», «Тіні в раю», присвячені темі страждань і поневірянь німців - емігрантів у роки Другої світової війни. [1]

Антифашистське спрямування мають романи «Тріумфальна арка», «Іскра життя», «Час жити і час помирати». Усі ці твори об'єднує одне - ненависть до війни, віра у людську душу та перемогу над мерзенним світом, наповненим злом . [1]

Антивоєнний роман « Три товариші » відрізняється від усіх інших. У центрі твору події, які відбуваються вже після Першої світової війни. Події , після яких головні герої - Роберт Локамп, Отто Кестер, Готф Ленц - три чоловіки, які пов'язані тісною дружбою - не можуть ні на хвилину забути прожите. Навіть у свій тридцятий день народження Роберта не полишають думки про минуле. Він починає підсумовувати прожите. За його плечима залишилася війна, яка завжди у його думках, яка завжди десь поруч. [3; 7-8].

Головні герої всіляко намагаються вижити у світі злиднів, морального бруду, лицемірства. Їм на власному досвіді довелося переконатися, що у світі панує зло. У спогадах війна постає у вигляді шаленої стихії, яка поглинає найдорожче для кожної людини - батьків, друзів, коханих. Але все ж таки Роббі, Кестер і Ленц не стали циніками.

Вони спробували знайти собі місце в новому житті і в них це вийшло. Отто після війни став пілотом, деякий час був гонщиком і врешті-решт купив майстерню, де ремонтував автомобілі [3, с. 11]. Готфрід декілька років подорожував Південною Америкою, а потім приєднався до Кестера [3, с. 117]. А Роберт де тільки не пройшов, але все одно опинився, в майстерні Отто. [3, с. 8]

Цим сильним чоловікам не вистачало надійного плеча друга, того, хто зрозумів би, не засуджував і ніколи не зрадив би. Так, це були втомлені війною люди, зневірені в мирному житті. Але вони зберегли головне людську гідність, людяність, щирість, доброту. Товариші живуть за добрим принципом: один за всіх, усі за одного. Цьому їх навчила війна, де без допомоги друга важко було вижити.

Еріх Марія Ремарк у романі осмислив проблеми життя та смерті, дружби, відданості та любові. Для автора було важливим життя людини на війні. Роман належав до тих, що здатні вплинути на душу людини. Саме ця книга змушує читача замислитись над життям. Важко забути чудові враження після знайомства з твором, адже «Три товариші», книга не тільки про війну та дружбу, а й про любов. Любов Роберта до Пат. Із задоволенням читачі спостерігають за цим щирим, відвертим почуттям, яке з'являлося у героїв. [3, с. 119]

Адже, стосунки Роберта і Патриції - це справжній прояв високих почуттів. Усе починається так само, як і у всіх післявоєнних пар телефонні дзвінки, вуличні прогулянки, відвідування театрів, автогонок, і різко змінюється з

першою спільною відпусткою героїв, під час якої у Пат відкривається легенева кровотеча.

Ставлення Роббі до хворої, беззахисної дівчини характеризує з найкращого боку не тільки його самого як віддану, надійну людину, а і його друзів. Коли у Гольман почалася та сама кровотеча, вистачило лише одного дзвінка, щоб Кестер примчав із лікарем з іншого міста за тисячі кілометрів. [3, с. 209 - 214].

Саме такі вчинки, свідчать про те, що бойові товариші Роберта завжди готові допомогти усім, що в них є. І ніби-то все починає налагоджуватись. І ніби-то головні герої намагаються повірити у щасливе майбутнє, як доля завдає Роббі та Отто страшного удару - помирає Готфрід Ленц.

Він пройшов через всю війну, чотири рази був поранений, але куля наздогнала його вже у післявоєнний час. [3; с. 348 - 349] «Коли його ховали, був ясний сонячний день... Ми стояли біля його могили, знали, що його тіло, волосся, очі ще існують, а проте він пішов від нас і ніколи вже не повернеться». [3; с. 355 - 356]

Тим часом, Патриція Гольман знаходиться у санаторії. Дівчина продовжує хворіти на туберкульоз леденів. Роберт кохає Пат усім серцем, але яким трагічним може бути кохання, коли синій любові залишилось жити до весни. А причиною всьому є війна. У випадку героїні - це хвороба, яка виникла через недоїданням у дитинстві. Війна приносить нещастя! Патриція йде з земного життя, сповнена любов'ю. Вона шкодує тільки про розлуку з Робертом. Все інше дівчина вважає вдалим: вона розуміє, що краще хотіти жити вмираючи, ніж прагнути до смерті, ненавидячи життя [3; с. 413 - 414]

Роман Еріха Марія Ремарка «Три товариші» надзвичайно трагічний. Міцна дружба, справжня любов і щира радість від простого «бути» - це те, чим живуть герої письменника. Письменник створив реалістичну картину життя та дав зрозуміти, що люди безсилі перед війною.

Книги Еріха Марії Ремарка зрушили всю країну, і навколо нього почали крутитися чутки та плітки. Німецький письменник та журналіст Вільгельм фон Штернбург у своїй праці зауважив, що майже вся верхівка суспільства висловлювала критику в стилі радикалів стосовно творів митця. Вони вважали, що романи письменника ображають фронтовиків і паплюжать пам'ять про війну, тому що війна була їм як чистилище. [4] Фон Штернбург також привів у приклад думку німецького публіциста Рудольфа Г. Біндінг, який не підтримав творчість Еріха Марії Ремарка, сказавши, що письменник зриває покрив святості з істини. [4]

Були і позитивні відгуки. Німецький письменник Карл Цукмайер стверджував, що твір «Три товариші» повинен стати обов'язковою книгою для школярів і студентів, співробітників газет і радіо, щоб ця книга та безліч інших романів письменника були в кожному читальному залі. [4]

Фон Штернбург також відзначив слова відомого поета та драматурга Ернста Толлера, який говорив, що книги Еріха Марії Ремарка найбільш вражаючі документи великої епохи. [4]

Російська письменниця та педагог Іванченко Н.І. посилається на слова українського критика, літературознавця, дисидента Л. Копелева, який зазначив особливості стилю письма німецького автора. Він звернув увагу, що спілкування героїв в творі передано зі стенографічною точністю; що події, що люди описані коротко, але виразно, що мова автора музична, але теж мізерна, «шорстка, але тепла, як солдатська шинель; обривиста і грубувато глузлива, але задушевна, темно - ласкава, як нічна розмова в бліндажі, як некваплива бесіда старих друзів-фронтовиків». [2]

На закінчення можна відзначити, що критика була різноманітною, але відразу ж впадає в очі те, що найчастіше питання стосуються політики, рідко літератури. Журналіст та письменник єврейського походження, Курт

Тухольский, сказав із цього приводу, що романи Еріха Марії Ремарка сприймають не як художні твори, а як історичні документи. [4]

Н.І. Іванченко зауважила, що «без ідеалів не може існувати ні людина, ні людство, тому час не владний над справжніми художніми творами». Тому книги Еріха Марії Ремарка можуть служити зброєю в боротьбі за людяність, розуміння, прогрес, готовність допомогти. [2]

---

1. Антивоєнний пафос у творах визначних письменників [інтернет-ресурс]:
<http://www.ukrlib.com>

2. Иванченко Н. И. Эрих Мария Ремарк . Роман «Три товарища» / Н. И. Иванченко. //Література в школі. – 2009. – № 3. – С. 47- 49.

3. Ремарк Е..М. Три товариші / Переклад М. Дятленко , А. Плюта / Е.М. Ремарк. – Київ: Дніпро, 2017. – 416 с.

4. Фон Штернбург В. Как будто все в последний раз / В. Фон Штернбург // Иностранная література. – 2000. – № 10. – С. 210 – 234.